

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MATEMATIK TUSHUNCHALARNI TUSHUNISH VA QO'LLASH KOMPETENTSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Yigitaliyeva Farangis Xayrullo qizi

Qo'qon davlat universiteti

''Ta'lim va tarbiya nazaryasi '' (boshlang'ich ta'lim)
mutaxassisligi magistranti .

Farangisyigitaliyeva83@gmail.com. +998907783988

Anotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tushunchalarni tushunish va qo'llash kompetentsiyalarini rivojlantirish metodikasiga bag'ishlanadi. Maqola davomida matematik tushunchalar va ularning o'zlashtirilishiga doir metodik yondashuvlar, amaliy yondashuvlar va metodik tavsiyalar muhokama qilinadi. Ayniqsa, o'quvchilarning matematik fikrlashni rivojlantirish va kundalik hayotdagi vazifalarda matematik tushunchalarni qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan tavsiyalar beriladi. Maqolaning maqsadi – o'quvchilarda matematika faniga qiziqishni oshirish va ularni amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishiga yordam berish.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich sinf, matematik tushunchalar, kompetentsiyalar, metodik tavsiyalar, amaliy yondashuvlar, matematik fikrlash, interfaol ta'lim, kundalik hayotda qo'llash, vizual materiallar, kompyuter texnologiyalaridan foydalanish.

Matematika — bu nafaqat fan, balki kundalik hayotda muammolarni hal qilishda asosiy vosita bo'lgan ilmiy soha. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun matematika ta'limi muhim ahamiyatga ega, chunki bu davrda bolalar dunyoqarashini shakllantirish, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va keyingi o'quv yillarida boshqa fanlar uchun asos yaratish uchun kuchli poydevor qo'yiladi. Boshlang'ich sinf

o'quvchilari uchun matematik tushunchalarni o'rganish murakkab va ko'pincha abstrakt bo'lishi mumkin, shuning uchun ushbu yoshdagi bolalar matematik fikrlashni, tushunchalarni va ko'nikmalarni o'zlashtirishda maxsus yondashuvlarni talab qiladi. Bu yoshdagi o'quvchilar uchun matematik tushunchalarni tushunish va qo'llash oson emas, chunki ular hali to'liq abstrakt fikrlashga qodir emaslar. Shu sababli, boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarga amaliy yondashuvlar, vizual materiallar va interfaol ta'lim metodlarini qo'llash juda muhimdir. Matematik tushunchalar o'quvchilarning kelajakdagi o'rganish jarayonida eng asosiy o'rin tutadi. Masalan, o'quvchilar sonlarni, o'lchovlarni, geometrik shakllarni va mantiqiy operatsiyalarni tushunish orqali o'zlarining muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu tushunchalar nafaqat matematikada, balki boshqa fanlarda ham asosiy o'quv ko'nikmalarini shakllantirish uchun kerak bo'ladi.

Matematik tushunchalarning boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim jarayonida tutgan o'rni. Matematik tushunchalar boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim jarayonida juda muhim o'rin tutadi. Matematik tushunchalar nafaqat fan asosini tashkil etadi, balki o'quvchilarga mantiqiy fikrlashni va kundalik hayotda yuzaga keladigan muammolarni hal qilishni o'rgatadi. Ushbu maruza orqali, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun matematik tushunchalarni o'rganish va ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga doir metodik tavsiyalarni taqdim etamiz. Maqsadimiz o'quvchilarni faol, mantiqiy va samarali o'qitish uchun yangi usullarni ko'rsatishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun matematik tushunchalar ko'pincha yangi va murakkab bo'lishi mumkin. Ushbu yoshdagi o'quvchilar tushunchalarni aniq va qulay tarzda o'rganishga ehtiyoj sezadilar. Misol uchun, "to'g'ri chiziq" yoki "yuzaning maydoni" kabi tushunchalar ko'p hollarda abstrakt bo'lib, o'quvchilar ularni tasavvur qilishda qiynalishlari mumkin. Bu holatni yengillashtirish uchun ko'rgazmali materiallardan foydalanish, amaliy mashqlar va hayotiy misollar orqali tushunchalarni o'rgatish zarur.

Математик тushunchalarni tushunish va qo'llash kompetentsiyalarini rivojlantirishda inavatsion texnologiyalarning qo'llanilishi. Matematik tushunchalarni o'rganish uchun ko'plab samarali metodlar mavjud. Bulardan ba'zilarini keltirib o'tamiz: Amaliy yondashuvlar: O'quvchilarga matematik tushunchalarni o'rganishda amaliyotga tayanish juda muhim. Masalan, o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, turli masalalarni yechish va bir-biriga tushuntirishga undash, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu usul matematik tushunchalarni mustahkamlashga yordam beradi. Interfaol ta'lim va guruhlarda ishlash: O'quvchilarni guruhlarda ishlashga undash, o'quvchilarning bir-biridan o'rganishiga yordam beradi va ular o'rtasida kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, "matematik o'yinlar" va "matematika bo'yicha kichik loyihalar" tashkil qilish orqali ularning qiziqishini oshirish mumkin. Visual materiallar va o'yinlar orqali o'rganish: Diagrammalar, grafiklar, modellar va turli vizual materiallar orqali o'quvchilar matematik tushunchalarni o'zlashtirishlari yanada osonlashadi. Shuningdek, matematik o'yinlar va interfaol mashqlar orqali o'quvchilarning qiziqishi oshadi. Kompyuter texnologiyalaridan foydalanish: Matematik dasturlar, onlayn ta'lim platformalari va interaktiv ilovalar yordamida o'quvchilarga yangi tushunchalarni taqdim etish va mashqlarni samarali bajarishga erishish mumkin. Masalan, "Khan Academy" yoki "Geogebra" kabi platformalardan foydalanish o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun matematik tushunchalarni o'zlashtirishda interfaol darslar va guruhlarda ishlash muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv o'quvchilarni faollashtirish, ular orasida muloqot va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi. Interfaol darslarda o'quvchilar: Muammolarni guruh bo'lib hal qilishadi: O'quvchilarni guruhlariga bo'lib, turli masalalarni yechishga undash. Bu usul o'quvchilarda jamoaviy ish va fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'zaro yordam va tushuntirishlar: O'quvchilar bir-biriga tushunmovchiliklar yuzasidan yordam berishadi, bu esa tushunchalarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam

beradi. Interfaol ta'limni tashkil etishda o'yinlar, turli matematik musobaqalar va sinovlar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish mumkin.

Matematik tushunchalarni o'rgatishda metodik tavsiyalar. Individual yondashuv: Har bir o'quvchining ehtiyojlariga mos keladigan yondashuvlar tanlanishi kerak. Ba'zilariga qo'shimcha mashqlar va tushuntirishlar, boshqalariga esa ko'proq amaliy mashqlar va interfaol darslar yordamida tushunchalarni o'rgatish zarur. Interfaol darslar va mashqlar: Dars jarayonida o'quvchilarni faol ishtirok etishga undash, ular orasida ijobiy raqobatni uyg'otish, yangi tushunchalarni tez va samarali o'zlashtirishga yordam beradi. Vizual vositalardan foydalanish: O'quvchilarga matematik tushunchalarni mustahkamlash uchun vizual vositalar (diagrammalar, grafiklar, modellar)dan keng foydalanish kerak. O'quvchilarni motivatsiyalash: O'quvchilarni motivatsiyalash uchun o'yinlar, mukofotlar, jamoaviy ishlashga asoslangan mashqlar va bilim sinovlari qo'llanilishi mumkin. O'quvchilarga matematik tushunchalarni o'rganish va qo'llashda hayotiy vazifalar yordamida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish juda samarali. Masalan, o'quvchilarga kundalik vazifalarda o'lchovlarni hisoblash, xarid qilishda pulni hisoblash, vaqtni belgilash kabi masalalar berish orqali matematik tushunchalar amaliy qo'llaniladi. Bundan tashqari, real hayotdagi masalalar yordamida matematik fikrlashni rivojlantirish zarur. O'quvchilarga qanday qilib kundalik hayotda matematika qo'llanilishini ko'rsatish ularni matematikaga yanada qiziqtiradi.

Xulosa qilib aytganda matematik tushunchalarni o'zlashtirish va amaliyotda qo'llash kompetentsiyalarini rivojlantirish boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun juda muhim. Ularni matematik tushunchalarni o'rganishga qiziqtirish va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun innovatsion metodlar va yondashuvlardan foydalanish zarur. O'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va matematikaga bo'lgan qiziqishni oshirishda metodlarning yondashuv va turli usullarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, har bir metodni o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda tanlash muhimdir. Kelajakda matematik ta'limni yanada

samarali qilish uchun yangi yondashuvlar, texnologiyalar va metodlarni izlash davom etishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva, N. (2020). Boshlang'ich ta'limda matematika o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Xamidova, D. (2019). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetentsiyalarni shakllantirish metodikasi. Toshkent: Ilm Ziya.
3. Piaget, J. (1970). The Science of Education and the Psychology of the Child. New York: Viking Press.
4. Shodmonova, M., & Karimov, N. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida darslarni tashkil etish. Samarqand: SamDU nashriyoti.
5. Mavlonova, R. (2022). Ta'limda zamonaviy texnologiyalar: interfaol metodlar va ularning amaliyoti. Toshkent: Fan va texnologiya.
6. Geogebra (2024). Matematikani o'qitishda interaktiv vositalar. www.geogebra.org